

Drepturile fundamentale ale migranților fără forme legale în Uniunea Europeană

Articolele 1, 14, 31, 35 și 47, din capitolele „Demnitatea”, „Libertățile”, „Solidaritatea” și „Justiția” din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, garantează dreptul la demnitatea umană, la educație, condiții de muncă echitabile și corecte, asistență medicală și dreptul la căi de atac eficiente și la un proces echitabil.

Contextul politicilor

Legislația internațională și europeană în materie de drepturile omului impune obligația statelor membre ale UE de a garanta drepturile omului pentru toate persoanele din jurisdicția lor. Această obligație include migranții fără forme legale.

Termenul „migranți fără forme legale” sau „migranți ilegali” se referă la persoane care nu sunt resortisanți ai unui stat membru al UE și sunt prezente într-un stat membru al UE fără a deține o viză sau un permis de ședere valabil.

Deși statele membre nu au obligația de a oferi migranților ilegali aceleași beneficii ca în cazul cetățenilor, acestea trebuie să respecte un set de bază de standarde în materie de drepturi ale omului. Acestea includ accesul la:

- asistență medicală necesară pentru toate persoanele, inclusiv asistență medicală de urgență și esențială, precum posibilitatea de a consulta un medic sau de a primi medicamentele necesare;
- asistență medicală pentru femeile însărcinate și asistență medicală și educație pentru copii, în aceleași condiții ca în cazul cetățenilor;
- justiție – un mecanism care îi permite unei persoane să adreseze o plângere și să obțină reparații precum despăgubiri, de exemplu, în cazul unui accident de muncă.

Aspecte esențiale

În conformitate cu proiectul Clandestino, finanțat de Comisia Europeană, un număr estimat de 1,9-3,8 milioane de migranți ilegali locuiau în UE în 2008, în conformitate cu proiectul

Clandestino, finanțat de Comisia Europeană. Din cauza statutului lor de imigranți ilegali, aceștia sunt vulnerabili la exploatare și abuz la locul de muncă. De asemenea, aceștia se confruntă de multe ori cu obstacole de ordin juridic și practic în legătură cu obținerea accesului la serviciile de bază, precum asistența medicală, educația și accesul la justiție. Anumite categorii de migranți ilegali se găsesc în situații deosebit de vulnerabile, precum cei – în mare parte femei – angajați ca lucrători casnici. Aceste persoane se pot confrunta cu discriminare pe criterii rasiale sau etnice și cu violența bazată pe gen. Unele grupuri de migranți ilegali se confruntă cu consecințe deosebit de grave dacă nu au acces la drepturile de bază: lipsa accesului la asistență medicală și educație poate aduce prejudicii sănătății și dezvoltării ulterioare a copiilor.

Principalele constatări și recomandări bazate pe dovezi

Practicile de detectare și raportare

Deși statele membre au dreptul de a controla cine intră și cine rămâne pe teritoriul lor, acestea trebuie să respecte standardele în materie de drepturi ale omului în momentul aplicării legislației în domeniul migrației. În unele state membre, aceste măsuri includ reținerea migranților ilegali de către autorități în spitale sau școli sau în apropierea acestor unități. În mod similar, în unele state membre, anumite organisme publice, precum instanțele judecătorești și furnizorii de asistență medicală și educație fie sunt obligate, fie obișnuiesc să raporteze migranții ilegali la autoritățile din domeniul migrației, atunci când aceștia încearcă să apeleze la serviciile lor. Aceste practici reale sau percepute de detectare și raportare pot împiedica migranții ilegali să aibă acces la drepturile lor de bază, de teama deportării.

Statele membre ale UE nu ar trebui să utilizeze metode de detectare care blochează în mod efectiv accesul la asistență medicală, educație sau accesul la justiție. Furnizorii de servicii nu ar trebui să aibă obligația de a raporta migranții ilegali la autoritățile din domeniul migrației. Raportarea și partajarea informațiilor cu autoritățile din domeniul migrației ar trebui să înceteze, iar absența obligațiilor de raportare ar trebui să fie comunicată furnizorilor de servicii și migranților.

Accesul la asistență medicală

Migranții ilegali, cărora în mod normal nu li se permite să lucreze, sunt de multe ori nevoiți să plătească pentru serviciile de asistență medicală disponibile în mod gratuit cetățenilor, inclusiv asistența în cazuri de urgență. Chiar și grupurile deosebit de vulnerabile, precum femeile însărcinate și copiii ar putea să nu aibă dreptul la tratament gratuit în aceleași condiții ca cetățenii. În cazurile în care migranții ilegali au dreptul la tratament gratuit în temeiul dreptului național, aceștia ar putea totuși să fie obligați să îndeplinească cerințe administrative care fac dificil în practică accesul lor la asistență medicală, de exemplu necesitatea dovedirii unui domiciliu stabil.

Accesul la asistență medicală necesară ar trebui să fie disponibil migranților ilegali în aceleași condiții ca în cazul cetățenilor, cu aplicarea acelorași norme privind taxele care trebuie plătite și exceptările. În conformitate cu articolul 24 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului (CDC) și articolul 12 din Convenția Organizației Națiunilor Unite privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, femeile însărcinate ar trebui să aibă dreptul la asistență gratuită prenatală, postnatală și în timpul nașterii, iar copiii ar trebui să aibă dreptul la asistență medicală în aceleași condiții ca cetățenii, inclusiv la vaccinare.

Accesul la educație

Copiii migranților ilegali pot fi împiedicați să se înscrie la instituțiile de învățământ primar gratuit deoarece nu pot prezenta documentele oficiale necesare, precum un permis de ședere valabil, un certificat de naștere sau fișe medicale.

Educația primară gratuită ar trebui să fie disponibilă pentru toți copiii, în conformitate cu articolul 28 din CDC.

Accesul la justiție

Migranții ilegali, care se confruntă cu abuzuri fizice sau cu vătămări la locul de muncă sau care nu au fost remunerați se confruntă cu mai multe bariere în legătură cu exercitarea drepturilor lor prin intermediul instanțelor judecătorești. Aceasta reduce efectul de descurajare pentru angajatori, ceea ce sporește vulnerabilitatea migranților ilegali la exploatare.

Cei care efectuează activități casnice sunt în mod deosebit vulnerabili la abuz și exploatare, deoarece acest sector de ocupare a forței de muncă este în mod tipic mai puțin reglementat prin lege, comparativ cu altele. De multe ori angajatorii nu oferă perioade de odihnă, concediu de odihnă și pe caz de boală plătit, chiar dacă acest lucru este prevăzut de dreptul național.

Migranții ilegali se pot teme că vor fi raportați de către instanțele judecătorești la autoritățile din domeniul imigrației dacă adresează o plângere și, într-un astfel de caz, se confruntă de multe ori cu dificultăți în argumentarea propriului

caz. Martorii, care pot fi, de asemenea, migranți ilegali, pot fi reticenți în a depune mărturie și este posibil să nu existe o dovadă a relației de muncă. În plus, nu toate statele membre recunosc dreptul de a solicita despăgubiri sau compensări în cazul accidentelor de muncă.

Statele membre ar trebui să recunoască și să sprijine rolul esențial al ONG-urilor și al sindicatelor în legătură cu facilitarea accesului la justiție al migranților ilegali.

Acestea ar trebui, de asemenea, să se asigure că sunt instituite mecanisme care le permit migranților ilegali să depună plângeri împotriva angajatorilor lor, pe baza dispozițiilor Directivei privind sancțiunile la adresa angajatorilor (Directiva 2009/52).

Migranții ilegali care nu pot fi expulzați

În anumite cazuri, migranții ilegali nu pot fi expulzați de către statele membre din motive juridice sau practice. Cu toate acestea, de multe ori, acestora nu li se acordă niciun statut juridic oficial, din acest motiv putându-se afla într-o situație în care nu pot obține acces la locuri de muncă sau la servicii de bază timp de mai mulți ani.

Evaluarea și revizuirea viitoare în 2014 a Directivei privind returnarea oferă posibilitatea de a efectua modificări pentru a asigura că drepturile de bază ale persoanelor care nu sunt expulzate sunt respectate. Ar trebui să se instituie mecanisme fie la nivelul UE, fie la nivelul statelor membre, pentru a oferi persoanelor care se confruntă cu situații de incertitudine juridică un statut juridic și, astfel, acces la drepturile lor.

Informații suplimentare:

Prezenta fișă sintetică se bazează pe trei rapoarte FRA publicate în 2011 cu privire la drepturile migranților ilegali:

Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union (Drepturile migranților fără forme legale în Uniunea Europeană) (noiembrie 2011)

Migrants in an irregular situation employed in domestic work: Fundamental rights challenges for the European Union and its Member States (Migranții fără forme legale angajați pentru a desfășura activități casnice: Provocări din perspectiva drepturilor fundamentale pentru Uniunea Europeană și statele membre) (iulie 2011)

Migrants in an irregular situation: access to healthcare in 10 European Union Member States (Migranții fără forme legale: accesul la asistență medicală în 10 state membre ale Uniunii Europene) (octombrie 2011)